

ЛОГІСТИЧНА СКЛАДОВА СИСТЕМИ ЗАКУПІВЕЛЬ В ОБОРОННОМУ СЕКТОРІ

Костюченко Л.В.

Національний авіаційний університет

Д'яков Д.В.

Житомирська міська рада

Abstract. *The logistics system of purchases in the defense sector is provided mainly by means of the coordinated work of the macro-logistics system elements and partly of the civilian external environment. The practical implementation of NATO Logistics principles aimed at systematic supply management is carried out at a low level. This causes the low efficiency of logistics management of the procurement system of the defense sector.*

В умовах сучасних військово-політичних реалій нашої держави багато уваги приділяється формуванню єдиної ефективної системи логістики сил оборони. Дослідження нормативної бази показали, що основні стратегічні цілі України в рамках оборонної реформи окреслено у Стратегічному оборонному бюлетені України [2; 14], які відповідають Стратегії національної безпеки країни щодо забезпечення її інтеграції до Європейського Союзу та формування умов для вступу в НАТО [4; 13]. Отже, стратегічні цілі держави відносно оборонного сектору, мають корелюватися із керівними положеннями, стандартами та інструкціями НАТО з логістики. Варто зазначити, що принциповою метою логістичної системи оборонної сфери є забезпечення нормального і безперешкодного щоденного життя і підготовки військовослужбовців, а також виконання термінових завдань, які виникають зі специфіки конкретного військового підрозділу чи об'єднання.

З огляду на зазначене окреслено загальні вимоги до формування ефективної політики управління оборонними закупівлями, на яких ґрунтуються п'ять основних стратегічних цілей оборонної реформи (п. 4.2. Розділу IV Стратегічного оборонного бюлетня України до 2020 р.) [14]. Види, причини та наслідки корупційні ризики в державних оборонних закупівлях детально проаналізовані у роботах Голоти О.П. [3] та Бурака М.В. [1]. Вивчення процедур матеріально-технічного забезпечення та закупівель у військовій логістиці є предметом дослідження науковців та практиків з різних сфер та напрямів, у

даному матеріалі використані публікації [5; 11; 12]. В ході опрацювання наукових робіт зазначених авторів, а також низки нормативно-законодавчих актів [6 – 9], які з-поміж решти трактують вимоги до рівня якості, фінансової ефективності, безпеки закупівель тощо, варто відмітити, що практично відсутнє регулювання часових термінів виконання процедур з матеріально-технічного забезпечення.

Логістична система забезпечується переважно засобом злагодженої роботи елементів макрологістичної системи, але також частково і з цивільного зовнішнього оточення. Отже очевидним є те, що залучення підприємств різної форми власності до процесів матеріально-технічного забезпечення підрозділів Збройних Сил України (ЗСУ) вимагає постійного вдосконалення організації і процедур закупівлі товарів, робіт і послуг за державні кошти. Створення у червні 2007 р., відповідно до Закону «Про закупівлю товарів, робіт і послуг за державні кошти» та на підставі рішення Колегії Міністерства оборони єдиної Тендерний комітет Міністерства оборони України (МОУ), дозволило забезпечити більшу прозорість і суворе дотримання економічних і правових засад закупівель, раціональне використання державних коштів, посилення контролю на всіх стадіях закупівель, зосередження інформації про централізовані закупівлі в єдиному органі [5]. Однак, державні оборонні закупівлі наразі все ще залишаються «сферою оборонної діяльності, яка є найбільш вразливою до корупційного ризику, причому цей ризик може виникнути на будь-якому етапі закупівельного циклу. Отже, нині в Україні сектор оборони належить до найбільш фінансово містких, оскільки наша держава вимушена захищати свою незалежність, відстоювати територіальну цілісність. На жаль, непосильні для держави оборонні фінансові витрати (понад 80 млрд грн на рік) не завжди є транспарентними в практичному використанні» [1].

Специфіка функціонування сектору оборони впливає на зниження інтенсивності еволюції підходів до управління закупівлями сектору оборони порівняно з цивільним середовищем. Опрацювання матеріалів дозволяють окреслити таку послідовність етапів еволюції підходів до управління закупівлями в секторі оборони [1; 5; 10]:

I закупівлі є однією з-поміж решти операцій матеріально-технічного забезпечення підрозділів ЗСУ;

II освіта (навчання) військовослужбовців організовується в рамках стандартних навчальних планів військових ВНЗ;

III фокусування на виконанні закупівель партії за окремим договором постачання у відриві від решти закупівель, що значно подовжує тривалість циклу постачання загалом;

IV організація цілісного контролю за виконанням закупівельної діяльності незалежно від реалізаційного періоду постачання спричиняє затримки на різних етапах постачання;

V Часткова діджиталізація закупівель, викликана заходами із захисту інформації також спричиняє гальмування виконання закупівельних операцій.

Міністерство оборони України здійснює державні закупівлі як централізовано, так і децентралізовано. Причому централізовано здійснює більшість закупівель – на них припадає 90 % потреб [3, с. 8]. Умовно цикл державних оборонних закупівель поділяють на стадії:

1) визначення потреби в певних послугах, обладнанні або роботах (завдання на закупівлю) і планування необхідних закупівель;

2) визначення шляхів придбання необхідного обладнання або послуг для забезпечення цих потреб (визначення процедури закупівлі, вибір джерела постачання, дотримання тендерних процедур);

3) придбання необхідного обладнання або послуг (укладання договору (контракту), управління контрактом, перевірка якості, повноти та своєчасності постачання предмета контракту тощо).

Відповідно до Бюджетного кодексу України, якщо предмет закупівлі не містить відомостей з державної таємниці, закупівельний процес керується законами України «Про публічні закупівлі» та «Про особливості здійснення закупівель товарів, робіт і послуг для гарантованого забезпечення потреб оборони» [5]. Цей Закон регулює своєчасність й ефективність проведення закупівель для потреб Збройних сил України та інших військових формувань в особливий період, період надзвичайного стану та проведення операції Об'єднаних сил [7]. Він передбачає, що під час здійснення закупівель через систему електронних закупівель ProZorro буде істотно посилено відповідальність постачальників за порушення процедури закупівлі та порушення термінів постачання (недобросовісні учасники тендерів нестимуть фінансову відповідальність, втрачатимуть свою репутацію); також відповідно до цього Закону скорочено строки проведення процедур закупівель із 60-ти до 14 днів [1].

Тобто, впроваджено переговорну процедуру на особливий період з використанням системи електронних закупівель. Відтак участь компаній у тендерах здійснюватиметься під банківські гарантії, а в разі порушення процедури закупівлі, постачання неякісної продукції або зриву терміну її постачання банк, який надав гарантію учаснику, сплачуватиме Міністерству оборони України 3 % від вартості закупівлі [1; 7]. Недобросовісні постачальники змушені будуть сплатити гарантійне забезпечення – банківську гарантію, якщо порушать

процедуру закупівлі. Також вони потраплять до дискваліфікаційного списку та протягом року не матимуть змоги брати участь у процедурах закупівель МОУ та інших силових відомств. Ці фірми оприлюднюватимуть у відповідному розділі порталу державних закупівель [1].

Досліджуючи сутність логістичного забезпечення оборонного сектору, варто розглянути функціонал військової логістики за даними NATO School є наступні [4]: доставка; матеріально-технічне забезпечення; сервіс; технічне обслуговування та ремонт обладнання; отримання, планування і подальше переміщення ресурсів; переміщення та перевезення; забезпечення нафтопродуктами; забезпечення надання медичної допомоги; укладення угод; підтримка країни, на території якої дислокуються об'єднані сили. Зазначений функціонал NATO School реалізується через виконання параметрів – так званих «5 D» [4]:

Destination (призначення) – визначення параметрів потреби;

Distance (віддаленість) – визначення стану шляхів сполучення (LOC);

Demand (вимога) – визначення ступеня важливості потреби;

Duration (тривалість) – визначення необхідної експлуатаційної надійності та необхідності інвестування для потреб забезпечення;

Dispersal (розосередження) – визначення загрози LOCs (шляхам сполучення) /MSRs (основним маршрутам постачання).

Невід'ємною умовою реалізації описаних вище функцій і правил є постійне виконання розрахунків оптимізації логістичних компонентів (складових) зони військової присутності, що власне можна вважати метою військової логістики [11]. До прикладу, повноваження з управління військовою логістикою надаються командувачу НАТО над тилловими частинами і організаціями, включаючи Національні елементи підтримки (NSE), які дозволяють йому синхронізувати, надати перевагу та інтегрувати функції логістики, необхідні для виконання спільної місії. Це не надає владу над ресурсами, що знаходяться в національній власності, якими володіє NSE, за винятком випадків, узгоджених з передачею повноважень або відповідно до принципів і політики НАТО. По суті, командна структура НАТО погоджує потреби і контролює матеріально-технічне забезпечення для проведення операцій, а країни-партнери мають фізичні можливості для забезпечення власної логістики. Таке співробітництво починається на стадії планування, визначаються загальні завдання й рішення та інформаційні потреби, а вже потім здійснюється планування ресурсного розподілу [14]. Іншими словами, за політикою НАТО,

управління логістичною системою оборонної сфери базується на координації усього ланцюга постачання, а власне закупівлі набувають рівня стратегічної функції.

Таким чином, система логістичного забезпечення готовності до військових операцій відповідно до призначення, повинна бути спроможною координувати ресурси, техніку, інформацію і людей оперативно, точно, злагоджено в умовах постійної нестабільності і зміни часових параметрів. З метою досягнення такої властивості системи логістичного забезпечення військові логісти пропонують інтегрувати проекти NATO Logistics шляхом створення нової структури з питань закупівель, приєднання до послуг підтримки та постачання [12].

Висновки та перспективи подальших досліджень

Дослідження алгоритму і процедур матеріально-технічного забезпечення оборонного сектору у просторі та часі показало, що тривалість процедури закупівлі, а саме усіх її стадій, на практиці займає часу набагато більше ніж фізична доставка предмету закупівлі. Причиною цього є де-факто відсутність логістичного управління системою матеріально-технічного забезпечення оборонного сектору. Як наслідок – низький рівень практичного запровадження принципів логістики спрямованих на системне управління постачанням, що відповідає концепції NATO Logistics. Перспективні наукові дослідження автора спрямовані на детальне вивчення операцій закупівель та інших процедур матеріально-технічного забезпечення оборонного сектору у просторі та часі. Визначення «вузьких місць», головних чинників та оцінки їхнього впливу на результати їх виконання. Розробка алгоритму логістичного управління організацією оборонних закупівель в Україні та розробка механізму оптимізації системи управління матеріально-технічним забезпеченням оборонного сектору загалом.

Література

1. Бурак М. В. Корупційні ризики в державних оборонних закупівлях: шляхи мінімізації. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ № 2 (18) 2019. С. 103–115.* [сайт]. URL: <http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/15126/1/14.pdf>
2. Вонсович О. С. Стратегічний оборонний бюлетень України до 2020 р.: аналітичні оцінки. *Гілея: науковий вісник. 2016, Вип. 110. – С. 364-369.*
3. Голота О. П. Ризики корупції в державних оборонних закупівлях. *Науковий центр проблем запобігання корупції в секторі безпеки та оборони, Національний університет оборони України імені Івана Черняхівського. 2018.* [сайт]. URL: http://bitec.nuou.org.ua/wp-content/uploads/2018/12/MOD_AC_BITEC_Presentation_ukr.pdf

4. Дре Керстьєнс. Логістичне планування НАТО та сучасні виклики. NATO School (22.04.2016). Головна сторінка НУОУ ім. І. Черняхівського [сайт]. URL: <https://nuou.org.ua/assets/documents/logstichne-planuvannya-nato-ta-suchasn-vikliki.pdf>

5. Неуров І.В. Постачання та закупівлі у військовій логістиці. Системи озброєння і військова техніка: Військово-технічні проблеми, 2008, № 2(14). С. 58–60.

6. Про Стратегію національної безпеки України: Указ президента України за станом на 14 вересня 2020 року [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#Text> (Указ президенту України)

7. Про особливості здійснення закупівель товарів, робіт і послуг для гарантованого забезпечення потреб оборони: Закон України за станом на 12 трав. 2016 р. № 1356-VIII. [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1356-19>

8. Про публічні закупівлі: Закон України за станом на 25 груд. 2015 р. № 922-VIII. [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19>

9. Про реформування оборонно-промислового комплексу та підвищення рівня прозорості виконання державного оборонного замовлення: Указ Президента України за станом на 15 берез. 2019 р. № 79/2019. [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0001525-19>.

10. Проблеми якості оборонної продукції: монографія / [І.М. Ткач, М.Я. Ткач та ін.] Київ: НУОУ ім. І. Черняхівського, 2021. – 138 с.

11. Kostyuchenko L., Solomon D. (2020) “The basic terminology of the modern military logistics”. *Intellectualization of logistics and Supply Chain Management*. [Online], vol.1, p.91-98, available at: <https://smart-scm.org/en/journal-1-2020/lesia-kostiuchenko-solomon-dmitry-the-basic-terminology-of-the-modern-military-logistics/> (Accessed 30 May 2020).

12. Kostyuchenko L.V., Kostyuchenko A.V. (2020) “The logistical support system elements for the preparedness for military operations”. *Intellectualization of logistics and Supply Chain Management*. [Online], vol.2, pp.16-31, available at: <https://smart-scm.org/en/journal-2-2020/lesia-kostiuchenko-andrii-kostiuchenko-the-logistical-support-system-elements-for-the-preparedness-for-military-operations/> (Accessed 24 July 2020).

13. NATO Logistics Handbook/ Third Edition: October 1997, [сайт]. URL: <https://www.nato.int/docu/logi-en/logist97.htm>

14. Ukrainian Military Pages. Стратегічний бюлетень 2016: система логістики і система медичного забезпечення. [сайт]. URL: <https://www.ukrmilitary.com/2016/06/sob2016-logistik-and-medicine.html>